

Democratie college 5

Petra Bolhuis

www.maieutiek.nl

2025

1

Scheiding der machten in Vs en Europa

De Franse filosoof Charles Montesquieu (1689-1755). Schreef *De l'esprit des lois* ('Over de geest van de wetten') in 1748.

Trias Politica:

- De uitvoerende macht in handen van de monarch,
- De wetgevende macht in handen was van het parlement.
- De rechtsprekende macht kwam uit het volk.

In VS ligt daarentegen alle macht bij het volk en deze wordt pas afgestaan aan hogere, meer gecentraliseerde, overheden als dat nodig blijkt.

2

Het volk in de VS

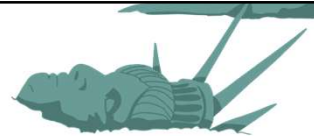
- Het volk is doel en oorzaak van alles geworden (74)
 - Begint bij de basis de gemeenten (township)
- “The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the states, are reserved to the states respectively, or to the people.”***
- The bill of rights is de naam van de eerste 10 amendementen op de grondwet die de rechten van het volk moesten verdedigen tegen hernieuwde aristocratische overheersing.
 - Het recht wapens te dragen is (oorspronkelijk) ter voorkoming van geweldsmonopolie door de staat.

Maieutiek_ democratie 2025-vj

3

3

Gewoonte van de centrale macht

‘Men moet Napoleon prijzen noch hem verwijten bijna alle administratieve bevoegdheden in eigen hand te hebben gecentraliseerd, want na het plotselinge verdwijnen van de adel en de hoge burgerij kwamen die bevoegdheden immers vanzelf bij hem terecht; het zou voor hem bijna even moeilijk zijn geweest ze te weigeren als ze te aanvaarden. Een dergelijke noodzaak heeft zich nooit voorgedaan bij de Amerikanen die geen revolutie hebben gehad en zich van meet af aan zelf bestuurd hebben, waardoor zij de staat nooit hebben hoeven op te dragen hen tijdelijk als voogd te dienen. (...) er (is) in de natie altijd een door het getal of door rijkdom machtige klasse die door haar speciale hartstochten en bijzondere belangen ertoe wordt aangezet de staatsadministratie te centraliseren, los van de haat om bestuurd te worden door de buurman, een algemeen en permanent gevoel bij democratische volken.’ (T.730)

Maieutiek_ democratie 2025-vj

4

4

Strijd om macht In Europa

- Waar in Frankrijk ooit de intellectuele elite het volk wilde verheffen werd de revolutie het moment dat het volk de macht had kunnen krijgen, maar daartoe moest de elite haar in staat stellen en zij moest er ook tijd voor (kunnen) maken.
- Dat moet top down worden gefaciliteerd en dat blijkt lastig:
- De elite wil/kan het niet wegens gebrek aan vertrouwen in de capaciteiten van het volk.
- Het volk wil/kan het niet omdat zij eerst en vooral strijdt voor verbetering van welstand, niet van inspraak of macht.

Strijd om de macht in de VS

Ooit hadden centrale overheid en president zeer beperkte macht: oorlog en economie. En het geweldsmonopolie werd doorbroken door het recht op wapenbezit, verder was de VS een soort eiland.

Maar nu niet meer. Nu trekt centrale overheid al tijden de macht naar zich toe.

Federale staten claimen zelfstandigheid en de centrale overheid bestrijdt dit. Rechters worden ingezet om het pleit te beslechten. Dit spitst zich toe op de interpretatie van 'the law on commerce'.

Voorbeelden:

- Wet gelijke behandeling
- Abortuswetgeving
- Immigratieregels

Grondwet in de VS versus Europa

Invloed van het volk is doorslaggevend in de democratie in Amerika.

- Franse grondwet van 1791 rechtspraak als inperking van **monarch**
- Amerikaanse grondwet van 1789 rechtspraak als inperking van de macht van **het volk**.

Tocqueville verwacht veel van de inperkende werking van de rechtspraak op dreigingen van populisme en tirannie van de meerderheid. 'de Amerikanen hebben de rechters het recht verleend hun uitspraken te baseren op de *constitutie* en niet zozeer op de *wetten*. Met andere woorden: zij hebben hen toegestaan wetten die zij onconstitutioneel achten, niet toe te passen. (...)In Amerika wordt het door alle machten erkend; er is geen partij, zelfs geen mens, die het betwist. (T.117)

Laatste decennia zijn er zaken veranderd

- Toenemende spanning tussen enerzijds terug naar nationale belangen van de VS (nu MAGA), maar anderzijds wereldwijde invloed m.n. vanuit commerciële projecten. Trump is daar exponent van (Groenland is een 'vastgoedproject'.)
- Opheffen van trias politica doordat de zwakke plekken die Tocqueville al aangeeft worden uitgebuit; Hoog gerechtshof rechters hebben geen werkelijke afstand tot macht door hun levenslange benoeming door de overheid. Rechtspraak kan principes niet kritiseren.
- Wat T. nog niet ziet is de geweldig macht van rijkdom. (zie ook v.b. meisje uit India en haar slecht werkende Wifi)

Baudet Aanval op de natiestaat (2021)

Volgens Baudet kan de legitimiteit van een democratie juist alleen plaatsvinden binnen een op gedeelde waarden opgebouwde staat. Een wij - zij is noodzakelijk. De legitimiteit van de democratie wordt volgens Baudet aangetast door:

- De opkomst van supranationale structuren zoals: het Internationaal Strafhof, Europese Hof voor de Rechten van de Mens, WEF, Europese Unie, VN-Veiligheidsraad
- De invloed van nieuwe ideologieën, zoals multiculturalisme en postmodernisme. Dit heeft effecten op rechtspluralisme (B. 232 ev) en het diversiteit discours. Multiculturalisme splijt het 'wij van de natiestaat', zegt Baudet. (239 ev)

Tocqueville over legitimatie van de macht en het wij-gevoel

- Ook Tocqueville zegt dat er een eenheid moet zijn van waaruit de democratie gevormd moet worden. Maar hij beschrijft de grote verschillen eerder als van economische aard. Deze worden in de VS (dan) genivelleerd door de eisen van het nieuwe land en het gebrek aan overerfbare rechten en bezit.
- Hij zegt ook dat de verantwoordelijkheid van de mensen voor de politiek van onderaf is gegroeid. Het probleem is niet, zoals Baudet zegt, dat mensen zich niet vertegenwoordigd voelen. Het probleem is voor Tocqueville dat op het continent de vertegenwoordiging als legitiem wordt gezien als de overheid in behoeften en belangen voorziet.

Meer overheid en minder legitimiteit van hun macht

- B. de Graaf schrijft in haar essay *Crisis* (2022) dat de overheid lange tijd niet verantwoordelijk was voor de toevalligheden van het lot, maar dat in de twintigste eeuw het idee van planmatige aanpak en opheffen van verschillen door geboorte en natuur en dergelijke toenam. Dit bewerkstelligde echter geen groter legitimiteit van de macht in de democratie. .
- Hetzelfde schrijven Kruijer en Blokker in het essay *In ons belang* (2011). Zij beschrijven dat hooggespannen verwachtingen van beheersbaarheid niet kunnen worden waargemaakt. De teleurstelling en wantrouwen nemen dan toe en ondertussen neemt de zelfredzaamheid af. Tocqueville zag dit afhankelijkheidsprobleem wel en noemt het 'mild despotisme'. Maar hij keek vanuit de positie van de absolute macht, het effect van de macht van het (geëmancipeerde) volk en de onmacht van de overheid in de democratie kon hij niet voorzien.